

Militärforskning i kalla krigets Sverige – det dolda universitetet

Den 13 maj höll professor Per Lundin, Chalmers Tekniska Högskola och forskare Eric Bergelin, FHS/Uppsala Universitet ett seminarium om Militärforskning i kalla krigets Sverige – det dolda universitetet. Den svenska militära forskningen var under kalla kriget mycket omfattande. Den var också mycket viktig både för försvaret och det civila samhället. Trots detta är den nästan helt okänd idag. Det hävdar författarna till boken *Det dolda universitetet*.

Mer resurser satsades på militär forskning än vad som tidigare varit känt och forskningsresultaten nådde långt utanför den militära sektorn. Kalla krigets forskare rörde sig mellan militära forskningsinstitut, universitet och industri. Militära forskningsprojekt flyttade in i och spreds i det civila forskningssystemet och påverkade vitt skilda områden som fysik, datorteknik, statsvetenskap, psykologi och livsmedelsforskning. Författarna utmanar den traditionella bilden av efterkrigstidens svenska forskningssystem som normalt inte alls inkluderar militär forskning. Den militära forskningen utgjorde, menar författarna, ett dolt universitet.

Per började med att berätta om tillblivelsen av FOA 1945 och åren innan dess. Militära resurser och intressen spelade en viktig roll för uppbyggnaden av vetenskaplig kunskap och kompetens under kalla kriget. Det blev en språngbräda mellan civil utbildning och civil karriär.

Det kan finnas flera anledningar till att den militära forskningen inte tidigare uppmärksammats; Sverige var ett fredligt land, fokus på låg på akademisk forskning och på grund av sekretess och restriktioner var försvarsforskningen svåråtkomlig. Även industrins forskning var länge ignorerad.

Militarisering, en process där militära hänsyn dominerar och styr forskningsinsatser, bredde ut sig i det svenska samhället under efterkrigstiden. Neutralitetspolitiken innebar ett starkt försvar, egen försvarsindustri och hög självförsörjningsgrad. Budgeten för FOA:s forskning var två gånger Uppsala Universitets forskningsbudget. Det var endast USA, UK och Frankrike som satsade mer pengar på försvarsforskning än Sverige i västvärlden. FOA tog fram mycket ny teknik (tex drönare under 1970-talet) och hade många namnkunniga forskare anställda.

Den militära forskningens uppbyggnad:

1937 Försvarsväsendets kemiska anstalt (FKA)

1940 Statens uppfinnarnämnd (SUN)

1941 Militärfysiska institutet (MFI)

1943 Försvarets forskningsnämnd (FFN)

1945 Försvarets Forskningsanstalt (FOA)

När Gustaf Ljunggren var avdelningschef på FKA 1937 bestod personalstyrkan av totalt 8 personer. Han pensionerades som teknisk chef för FOI 1. FKA hade ett delat ledarskap mellan en militär styresman (Schmidt) och en civil forskningschef (Ljunggren).

De tre avdelningarna på FOA utökades till fem när FOA 4 och FOA P bildades 1958.

En avdelning för humanvetenskaper kom till på 1970-talet då Militärpsykologiska institutet införlivades i FOA och FOA sedan började med forskning till stöd för det civila samhället.